

Raunkiærs cirkler og Jeppe Aakjærs naturlyrik

Et causeri af Søren Kappel Schmidt

Da botanikeren C. Raunkiær var blevet lige så gammel som dette årsskrifts redaktører, fik han den idé at kaste Raunkiærske cirkler ud i Jeppe Aakjærs og Steen Steensen Blichers lyrik. Resultatet blev publiceret i bogen *Hjemstavnsfloraen hos Hedens Sangere Blicher og Aakjær* i 1930, samme år som Jeppe Aakjær døde. Bogens sammen-tælling af arter gav det resultat, at Jeppe Aakjær havde mange flere arter i sin lyrik end Blicher såvel som andre af romantikkens digtere. Undervejs i den omhyggelige undersøgelse kommer man som læser tæt på de to digteres lyrik og naturoplevelser. Fra botanikeren går vi videre til digteren.

Jeppe Aakjær var glad for kvinder. Han havde som barn været hyrdedreng og på den måde tæt på naturen gennem lange dage på hede og eng. Og så var han glad for sin mor, der lærte ham at holde af folkevisen og naturen.

Kristen i folkekirkelig forstand var han ikke, men han fandt sin gud i naturen. Animist kan man kalde ham. Han finder en umiddelbar glæde ved mangfoldigheden i naturen og knytter sig til det, han møder der. For ham er det naturligt at lægge elskovlegen i naturen. Der er ikke langt fra bekkasinens elskovstrømme til møens brudelin og den forsmædede piges drøm om en bejler. Og ja, hvorfor så ikke gå de otte planter og dyr i *Piger på engen* i møde med blyant og farvekridt, sådan som jeg har gjort det her på siden.

Piger på Engen (1910)

*Nu er Dagen fuld af Sang,
og nu er Viben kommen,
Bekkasinen Natten lang
haandterer Elskovstrømmen.*

*Plukke, plukke dugget Straa,
plukke, plukke Siv ved Aa,
plukke, plukke Blomster.*

*Engen er nu gyldengul
af tunge Kabbelejer,
Søndenvinde byder op,
og Dueurten nejer.*

Plukke, plukke ...

*Dammen ligger Dagen ud
med Brudelys i Hænde,
rækker højt de ranke Skud,
at Solen maa dem tænde.*

Plukke, plukke ...

*Nu vil Mø med Silkestik
paa Brudelinet sømme;
den som ingen Bejler fik,
hun taer sig én i Drømme.*

Plukke, plukke ...

*Ræk mig en Forglemmigej
og sidst en Krusemynte,
saadan slutter vi vor Leg,
saa glad som den begyndte.*

Plukke, plukke ...

mel. Carl Nielsen (1915)

Hedevandring I (1897)

*Viben har Unger blandt Porsenes Ranker, —
duk dig, nu slaar hun jo ned i din Hat!
Ræven, den snilde, blandt Tyttebærbaner
lærer sin Yngel at lege Tagfat;*

træder sin Dans,

svinger sin Svans;

hele den vildene Hede er hans.

mel. Oskar Gyldmark

Karup Å (1901)

*Nu bleges Himlen, for Sol er nede,
og alt har Kvæget ædt Bugen trind;
der lugtes Pors fra den nære Hede,
og Høduft driver for dugtung Vind.
Glad Hyrdedrengen paa Vajsen synger,
mens Aftengøgen en Skræppe tynger
og Vibeflokken sin Kile slynger
med hæse Skrig over Karup Aa.*

mel. Johannes Nørgaard

Blandt fuglene var Jeppe Aakjær måske især glad for viber. De optræder ofte i hans digte. Her ovenfor sammen med gøgen og ræven, sådan som vi kan opleve det, når vi låner hyrdedrengens åbne sanser.

Jeppe Aakjær var ikke den stakkels forsmædede jyske digter, hvis nogen skulle tro det. Han blev umådelig populær i sin samtid, for allerede dengang satte han ord på, hvad vi var i færd med at miste.

For ham var det ikke blot en sentimental tilbageskuen. Han var på mange måder fremskridtets mand. Men kampen for fremgang for alle i samfundet bliver i hans lyrik holdt op mod den nærhed og samhørighed, han erindrede fra sin barndom i Åkær ved bredden af Karup Å.

Stille, Hjerter, Sol går ned (1912)

Viben slaar et enligt Slag,

over Mosedammen,

før den under Frytlens Tag

folder Vingen sammen.

Stille, Hjerter, Sol gaar ned.

mel Thomas Laub (1915)

Naturen giver styrke og naturen under os ro. Det fanger digteren i sin smukke aftensang. Thomas Laub er måske især kendt for sine melodier til salmer. Og på trods af Jeppe Aakjærs erklærede ateisme er der ikke så lidt af en profan salmedigter gemt i ham. Og komponisterne elskede det. De sendte deres kompositioner til digteren, ofte med en rosende dedikation. I en arkivkasse i Jeppe Aakjærs digterhjem Jenle kan man finde over 400 melodier til hans digte. Alene til *Stille, Hjerter, Sol går ned* er der 15 forskellige melodier.

Thomas Laub tog initiativ til et sanghæfte, der skulle komme til at danne skole for dansk fællessang. Han inviterede Carl Nielsen til, at de sammen skulle udgive, hvad der blev til *En snes danske Viser*. Her var Jeppe Aakjær naturligvis repræsenteret med et antal tekster.

Vi låner vibens ro, når den *under Frytlens Tag folder Vingen sammen*. Men hvad så med de *hæse Skrig over Karup Aa*?

Her springer vi lidt i historien. Jeppe Aakjær var meget optaget af Blichers forfatterskab. Blicher bragte, som den måske første, Robin Hood-myten til Danmark. Jens Langkniv kendte Aakjær fra Evald Tangs folkemindeindsamlinger, som han selv havde bidraget til. Myten om Robin Hood blev kort fortalt transformeret til Aakjærs roman om den frihedselskende stratenrøver Jens Langkniv.

Slyngel og skurk, men også frihedshelt og nu som en fuldbyrdet Robin Hood genfinder vi Jens Langkniv i Lars Lilholts sang.

Jens Langkniv (her forkortet)

Inde midt i Jylland der

hvor hedelyngen gror

hviskede man et navn for længe siden

når solen gik ned kom tungerne på gled

Jens Langkniv han er set omkring for tiden

Jens står i gæld til den onde selv

....

Han tog fra de rige

og gav til de små

og ravnene skrige ved Karup å

tekst og mel. Lars Lilholt 1984

Og hvad skete der så lige med de skrigende viber ved åen? De blev såmænd til ravne, og godt er det, at vi har fået ravnene igen.

Vor Barndoms Bæk (1910)

Du kjære blide danske Bæk,

som bag om Hegn og Hybenhæk

mod salte Fjorde glider,

dit Vandrevand, din Puslestrøm

har nynet i vor Folkedrøm

og pyntet Danmarks Kjolesøm

fra Landets ældste Tider.

Du gav mig Søvn og Barnebys

og rakte mig din Mund til Kys

med Vaarens første Kranse.

Hér Vibemor paa Kuldet laa

saa tillidsfuldt med Toppen paa,

mens jeg med barnlig Undren saa

Bruskokken slaas og danse.

mel. Poul Schierbeck (1918)

Og så kan man jo tænke: Hvordan har den

bæk det nu? Vi skulle måske forbinde os

med den, finde vores indre Jens Langkniv

frem, synge om bækken og befri den. I

landbrugs-trepartens hellige navn.

Bestyrelsens beretning for 2025

Jeg står her for tiende gang og aflægger bestyrelsens beretning i min egenskab af formand.

Mange i bestyrelsen har siddet der længe – det fortæller nok bedre end ord, at det er et rart sted at lave frivilligt arbejde. Vores bestyrelsesmøder er præget af effektivitet, venlige drillerier og gode bidrag til foreningens virke. Jeg glæder mig altid til at komme afsted til bestyrelsesmøder.

Derfor kan det også være svært at sige farvel til. Jeg ved, det har krævet et langt til-løb for Rikke, som forlader bestyrelsen. Rikke har balanceret mellem familie, arbejde, JNF og andre sunde interesser i snart mange år. Vi vil glæde os over, at hun fandt tid til at tegne vores flotte logo og på mange andre måder bidrog til arbejdet i foreningen. Og vi håber, det bliver til et gensyn i bestyrelsen.

2024 har budt på en lang række af velbesøgte arrangementer, hvor vi har dækket Jylland fra nord til syd: Mols Bjerge, Sønderjylland, Gudenå, Mårslet, Kalø og Klosterheden samt en afstikker til Sprogø. ”Hjemme” på museet har vi haft fornøjelsen af foredrag om Afrika, Gotland og stikmyg. Og 2025 er allerede godt skudt i gang med flotte billeder fra Madagaskar og imponerende macrofotos af smådyr.

Flere af vores arrangementer har været i et godt samarbejde med NaturFotografer i Danmark og DOF. Og det har helt sikkert spillet ind på det store fremmøde til både ture og foredrag.

Vi har af nød brugt BioX, som er for lille og dårligt egnet til vores arrangementer. Skærmen er svær at se, og der mangler mikrofon. Og det er forhold, vi ikke kan byde vores spændende foredragsholdere, som villigt stiller op og deler ud af deres viden.

Det skal ikke være nogen hemmelighed, at foreningen er lidt udfordret i samarbejdet med museet, hvor der har været en stor udskiftning af medarbejdere. Det mærker vi især, når Ole vil reservere Mindlab og må vente længe på svar. Vi arbejder sammen med direktøren for museet, Bo, på at finde en acceptabel løsning på problemet. Som noget nyt har vi aftalt, at JNF fortrinsvis laver arrangementer i Mindlab om onsdagen, hvor museet holder længe åbent. Vi vil som forening gerne bakke op om museets koncept med at lave arrangementer onsdag aften og dermed støtte den positive udvikling, museet er inde i med flere besøgende og stigende omsætning.

Det havde været skønt, om jeg i år kunne stå her og sige, at et nyt museum venter lige om hjørnet. Men som det vil være de fleste af jer bekendt, flyder kommunens penge i øjeblikket i en lind strøm i retning af AGF. Og en del af de penge, der var afsat til vores projekt, er desværre blevet omdirigeret. Museets bestyrelse måtte også forny-lig vinke farvel til at flytte ind i NAVITAS og har i stedet rettet blikket mod PIER 3.

Et andet problem, der kalder på nye løsninger, er udsendelsen af Flora og Fauna. Det er hundedyrt at sende årsskriftet ud, og fra nytår holder postnord op med at sende breve ud.

Vi prioriterer Flora og Fauna højt, så der skal findes en økonomisk forsvarlig model. Årsskriftet er lige på trapperne – som sædvanlig har redaktionen med Thomas i spidsen knoklet for at nå i mål – stor ros til dem. Artikler til næste nummer er allerede landet hos dem, så der bliver ikke meget tid til at hvile på laurbærene.

I det kommende år venter som sædvanlig et godt program med foredrag og ture. Og som sædvanlig er JNF med til at arrangere temadag sammen med de andre grønne foreninger. Sidste år var temaet ”Fondenes arbejde” og i år er temaet: Den grønne omstilling.

Det er en fornøjelse at afvikle foredrag og ture, fordi alle bidrager til at løse de ofte usynlige store og små opgaver, der er forbundet med at drive en forening:

Bestyrelsesmedlemmerne brygger kaffe, kontakter netværk, skriver nyhedsbreve, forbereder bestyrelsesmøder, booker lokaler.

Og får stor hjælp af foreningens medlemmer, som skriver artikler, laver ture og holder foredrag samt skaffer nye medlemmer.

*Inga Kofoed Andersen,
formand for Jysk Naturhistorisk Forening*